

תְּלֻבוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקצ"א

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

הַתְּקִיעוֹת דְּמִיָּשֶׁב, יַחֲזִירוּ יְהִיָּעוּ⁸.

3) ומי שלא שמע תקיעות דמיושב, והגיע לבית הכנסת לתפילת הלחש ובארתו מקום נהגים לתקוע באמצע תפילת הלחש, האם מותר לו לברך באמצע תפילת הלחש קודם שיתקעו או שאסור לו לעשות כן מחמת שברכה זו נחשבת הפסק באמצע תפילתו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ה"ט סי קלד, וה"י סי קח) שכיון שהוא מקיים עכשיו את מצות תקיעת שופר הוה מקומה של עשיית המצוה באמצע התפילה [לנוהגים כן], אם כן כשם שקיים המצוה אינו נחשב הפסק כך גם הברכה על המצוה אינה נחשבת הפסק. אך סיים (בח"י שם) שעל אף שכך הדין, מ"מ הוא יעץ לשואל לכוון שלא לצאת בתקיעות שתוקעים בלחש, ורק אחר כך כשיגיעו לתקיעות שבהזרת השי"ץ יכוון לצאת היברך קודם שמיעת התקיעות. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקפ"ט הע' 18).

תקפ"ב ס"ק כג) בענין זה.

ומי שטעה דילג בתפילת המוסף את אחת מהברכות של מלכיות וזכרונות ושופרות, דעת הגר"ח שיינברג (קובץ המועדים עמ' תתס) שאינו יכול להשלימן בתפילת המנחה, כי כשקבעו חז"ל את סדר הברכות של מלכיות וזכרונות ושופרות קבעו זאת דוקא בתפילת מוסף. וגם חייב לחזור ולהתפלל מוסף, כי לא יצא ידי חובת תפילה זו כשחיסר בה את הברכות הנ"ל. וכמו כן מהטעם האמור, אם טעה ואמר ברכות אלו בתפילת שחרית לא יצא ידי חובתו.

ומי ששכח בתפילת המוסף בראש השנה שחל בשבת להזכיר בברכה האמצעית את השבת, וזכר קודם שעקר רגליו, דעת הגר"ח אויערבך (הליכות שלמה ראש השנה פ"א סייד) שצריך לחזור לראש הברכה [אתה בחרתנו], והסתפק (שם דבר הלכה אות יט) אם חייב להזכיר שוב את פסוקי המלכיות.

[משנ"ב ס"ק ט]

וְאֵם הַשְּׁלִים בְּנִבְיָא, יָצָא⁷.

7) ואף אם השלים בפסוק מהכתובים, כתב הערוך השלחן (סי' שיצא) [צריך לומר שמה שמוזכר בגמ' (ראש השנה לב, ב) שאם השלים בנביא יצא, הוא לאו דוקא].

[משנ"ב ס"ק יא]

עֵינַי בְּמַגְנֵי אֲזַנְתֶּם דְּרַנְקָא דִּיעֲבָד⁶.

8) וכל זה בשאלת התחיל לומר אפילו פסוק אחד, אך אם התחיל ואמר פסוק אחד, כתב המג"א (סי' ו) שצריך לומר את כולם, שעל ידי שאמר פסוק אחד גילה בדעתו שאינו רוצה לכלול הכל במה שאמר 'ובתורתך כחוב לאמר' [ובדיעבד אם הזכיר רק ג' פסוקים אחד מהתורה ואחד מהנביאים ואחד מהכתובים, כתבו השו"ע הרב (סי' ו) ובדעת תורה (סעי' ד ד"ה מהו) ובערוך השלחן (סעי' ט) שיצא, אמנם במטה אפרים (סי' כ) כתב, שאם אמר רק פסוק אחד מהסדר, צריך לחזור ולומר גם השני פסוקים שדילג מאותו הסדר, ובאלף למטה (סי' ד) דן אם מעכב בדיעבד ונשאר בצ"ע].

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּבַתְּפִלָּה בְּעֵינַי לְפָרוּשֵׁי טְפִי⁹.

9) ובטעם הדבר שיש לומר רק 'לורעו תזכור' אף על פי שהלשון לורעו של יעקב יותר ברוחה, הובא במגיה בשו"ת הריב"ש (סי' לח) שמ"מ אין כדאי לומר זאת בנוסח הברכה, כיון שזה נראה ולול ביצחק שזכרתו לבדה אינה מספקת ללא צירוף זכות יעקב, ועוד, כיון שיש מעלה לומר את הברכות בלשון שיש בה חידוש [כמובא בט"ז (סי' קסז ס"ק ד) לענין ברכת המוציא], וכמו שמבואר בגמ' (ברכות ג, א) שמברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא, לכן עדיף לומר רק לורעו של יצחק, שבנוסח זה נכלל החידוש האמור שדוקא זרע יעקב נחשב זרעו של יצחק. אכן, בארהות היים (ספינקא) מובא שלפי מה שכתב הט"ז (סי' תקפ"ב סוף ס"ק ב) שבימי הדין יש לדקדק יותר לומר לשון מבורר, יש לפקפק בסברא השניה המובאת בריב"ש.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְקָתִיב 'בְּיִוֵם הַתְּקִיעָה'⁴.

4) תראה שכונתו לכתוב 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו', שעליו דורשת הגמ' (ראש השנה ח, א) איזהו חג שהחדש מתכסה בו הרי זה ראש השנה (שערי ימים נוראים עמ' קלד הע' 19). וכן מובא בערוך השלחן (סי' ה) שאין מוזכרין להדיא את קרבנות מוסף ראש חודש מפני שכתוב 'בכסה ליום חגיגו', שהחודש יהיה מכוסה.

[שעה"צ ס"ק ו]

דְּמַסְפָּרָא דְּאִפְלוּ אִם דִּלְגַּי לְגַמְרֵי וְלֹא אֲמַר⁵.

5) וכסברא זו נמצא במה שכתב הרמ"א לעיל (סי' רטח ס"ד) לענין מי שבתפילת מוסף של שבת אמר רק זעזעה לפניך את חובותינו בתמיד דיום ובקרבן מוסף, שיצא אפילו לא הזכיר כלל את הנוסח של ברכת מוסף.

[משנ"ב ס"ק ח]

לְקַבֵּל עָלֵינוּ מְלַכּוּת שְׁמַיִם⁶.

6) ובשם הגר"ח סולאוויצ'יק מובא (תשובות והנהגות ח"ב סי' ער, ספר זכרון אש תמיד עמ' תקנ"ג) שאמירת מלכיות וזכרונות ושופרות אינה בבהינת חובת הזכרה בלבד של עניינים אלו, אלא זו הזכרה וקריאת שם של עצם קדושת היום, וכמו שפסח תוארו חג המצות וסוכות תוארו חג הסוכות, כך ראש השנה מהותו ושמו הוא יום מלכיות וזכרונות ושופרות [ולכן מובא בשמו (אש) תמיד עמ' תקמ"ד) שאם דילג על 'אלוקינו ואלוקי אבותינו מלך על כל הארץ' וכו' וכן בחתימה שכתב לומר 'מלך על כל הארץ', ורק סיים 'מקדש ישראל ויום הזכרון', לא יצא ידי חובת הן במוסף והן בשחרית, כיון שנחשב שלא הזכיר את עצם היום. והוא שלא כמו שכתב השערי תשובה (סי' תקפ"ב ס"ק ד) שרק במוסף אפשר שלא יצא, ושדעת האבודרהם שאף במוסף אין חובה להזכיר 'מלך' בחתימתו. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' 18).

הלכות ראש השנה סימן תקצא תקצב

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק יג]

בס"ג לא מקרי קשה שהעבור מתפללין⁽¹⁾ וכו', וצריך ציון⁽¹⁸⁾.
17) ולענין יחיד המתפלל תפילה אחרת מהציבור, האם נחשב כתפילה בשעה שהציבור מתפללים [וכן האם נחשב כתפילה במנין, ומה הדין כשהוא נמצא עמם בבית הכנסת הם נמצאים בתפילת העמידה או שעוסקים בשירות ותשבחות, ולענין בן הדין לארץ המתפלל ביום טוב שני במנין של בני ארץ ישראל או להיפך, ולענין המתפלל בראש חודש מוסף עם מנין שמתפלל שחרית או להיפך לענין תפילת יום טוב, ראה מה שכתבנו במשנה"ב לעיל (סי' צ ס"ק ל).
18) אמנם, אפשר לומר שדברי המג"א שאין להתפלל בשעה הראשונה הם לפי שיטתו [ראה במשנה"ב (סי' נח ס"ק ד)] שהזמן שבו מתחיל היום לענין מנין השעות הזמניות הוא מעלות השחר, וממילא כותנו לשעה הראשונה שלאחר עלות השחר שהיא קודם זמן הדין החמה, ומעתה לא קשה ממה שהביא השעה"צ שיכול להתפלל ביחידות משתתף החמה, שהרי למג"א זו כבר שעה שניה (הלכות חג בחג עמ' רה).

[משנה"ב ס"ק טו]

וכמו שכתבנו בסיקן הקפת סעוף-קטן ב המשנה ברוך⁽¹⁹⁾.
19) אכן בשעת הדחק, כגון שצריך לצאת לדרך, כתב (שם) שיכול לתקוע מעלות השחר.
החלה שצריך לאכול קודם שלש שעות, כתב הש"י חמד (אסיפת דינים ראש השנה סי' ב אות מא) שמוטב שיתקעו עבדו קודם שלש שעות, כיון שיש פוסקים החולקים על המג"א (שהוא מקור דברי המשנה"ב ראה בשעה"צ (סי' ק"ד) וסוברים שלא נאמרה הלכה זו אלא בענין התפילה ולא בענין התקיעות, ולא יאכל קודם תקיעות, וזה פשוט לאיסור כמובא בשו"ע לקמן (סי' תרנב ס"ב) לענין אכילה קודם נטילת לולב.

סימן תקצב

תפילת מוסף בקול רם וסדר התקיעות

[משנה"ב ס"ק א]

קשמתפללין בלחש⁽¹⁾, אכל אין לנהיג בן לכתחילה⁽²⁾.
1) מנהג זה שהובא בטור, מקורו בערוך (הובא בתוס' ראש השנה לג, ב ד"ה שיעור) ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רצה, הובא בספר שולחן גבוה סי' תקצא ס"ק ב), והלקוטי מהרי"ח (סדר תפילת מוסף דראש השנה ד"ה חנה כ"ב) כתב שעל פי האר"י ז"ל יש לתקוע אף בתפילת הלחש, ושכן נתפשט המנהג אצל החסידים והרבה אנשי מעשה, ואף הכף החיים (סי' א) כתב שכן יש לנהוג על פי האר"י ז"ל, ושכן נהגים הספרדים במדרש בית אל בירושלים ונתפשט מנהג זה בכמה מקומות, וכן כתבו בשו"ת מנחת אלעזר (חיד סי' לז) ובשו"ת כנף רננה (סי' נח) [ודאה בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רעה) ובטעני גבריא (פמ"ג ס"ק י) על הנהגת הגרי"ה מבריסק בזה].
אכן, המשנה"ב כתב שלכתחילה יש לנהוג כדברי המג"א שלא לתקוע בתפילת הלחש, ובפתחי עולם (סי' א) בשם טעמי המצוות להדביר⁽³⁾ כתב, שאין לתקוע בלחש כדי שלא לבלבל המתפללים, אך הוסיף שאין למחות ביד מי שתקוע, והשולחן גבוה (שם) כתב שמתוך שלא נזכר בשו"ע ובראשונים סדר התקיעות בלחש, יש להבין שלא נתנו כן, וכן דעת השו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת חיד סי' קעז), והמטה אפרים (סי' תקצא סי"ג) הביא שהמנהג במדינתו שלא לתקוע בתפילת הלחש [לבר מקצת יחיד סגולה הבאים המשך במילואים עמוד 36

[משנה"ב ס"ק יב]

ועל-פני נקט כל אדם לפי מנהג מקומו⁽¹⁰⁾.
10) ואף לנוהגים לומר רק יורעו תזכור, כתב הא"א (בוטשאטש) שנכון לצאת ידי חובת הנוסחה השניה על ידי הרהור.

[משנה"ב ס"ק יג]

אמר ג' שעות אין לו להתפלל ביחיד⁽¹¹⁾.
11) אלא חובתו ללכת למקום שיש שם מנין, וכמו שכתב לעיל (סי' צ ס"ק נב) שמי שיושב בביתו חובתו ללכת עד שיעור כולל כדי להתפלל במנין (שונה הלכות ס"ט).

[משנה"ב ס"ק יד]

הקדוש-ברוך-הוא דן את עולמו⁽¹²⁾ וכו', לפקידה בעלמא לאתוי יומי⁽¹³⁾ וכו', תפילת מוסף שומנו כל היום⁽¹⁴⁾ וכו', אכל תפילת שחרית⁽¹⁵⁾ וכו', באותו הזמן תקבל תפילת⁽¹⁶⁾.

12) אכן, גם לאחר שלש שעות הקבי"ה דן את הבריות בראש השנה, וכמו שכתב לעיל (סי' תקפב ס"ק כה) שאפשר לאחל לחבירו לשנה טובה תכתב וכו' עד הצות וצריך לחלק כמו שמשמע במג"א (סי' ט), שעד שלש שעות הקבי"ה דן על פי מידת הדין, ולאחר שלש שעות הקבי"ה דן לפנים משורת הדין.

13) וביתר ביאור מובא בתשובה המיוחסת לרי"ף (קובץ המועדים עמ' ג), שבראש השנה הקבי"ה דן על כללות השנה אם בשנה זו ירוח פלוני או חיו ימות פלוני, אך אינו דן באיזה יום ירוח או ימות, אך בכל יום דן הקבי"ה לפי מעשי בני האדם אם ביום זה ירוח את מה שנקצב לו בראש השנה או אם ביום זה ימות כפי שנקבע לו כבר בראש השנה. הוסיף, שהטעם למה הקבי"ה דן בכל יום הוא כדי שיבואו הנשמות וישמעו את הגזירות ויתפללו על החיים.

14) ואף שזמנה כל היום, כתב השו"ע לעיל (סי' רפו ס"א) שלכתחילה אין לאחרה לאחר שבע שעות והמאחרה נקרא פושע, ואם יש להקל בזה כשתפילת שחרית נמשכת זמן רב, ומה דינו כשהתחיל קודם שבע שעות ונמשכה תפילתו לאחר שבע שעות, והין המשים בזה ועוד, ראה מה שכתבנו במשנה"ב שם (סי' ב).

15) הוא שלא כדעת השו"ע הרב (סי' ה) הסובר שרק בתפילת מוסף יש להקפיד להתפלל בזמן שהציבור מתפללים, כיון שמוכריים בה מלכות וזכרות ושופרות, אך בתפילת שחרית של ראש השנה אין קפידא להתפלל דוקא בשעה שהציבור מתפללים [ודעה זו מקורה בדברי רש"י, ובמג"א (סי' ט) דן בדבריו].

16) וכשבעירו אין עכשיו ציבור שמתפלל, אך יש בש"ר אחרת, כתב הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב עבודה זרה סי' א) שאין זה נחשב שעה שהציבור מתפללים, שאם לא כן למה נאמרה ההלכה שיש להתפלל באותו זמן שהציבור מתפללים, הרי מחמת שינוי הזמנים בין המקומות בעולם מסתבר שבכל שעה יש איזה שהוא מקום בעולם שיש בו ציבור שמתפלל, וכן נראה דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ה סי' ודבר הלכה אות ל), אך הוסיף, שאף אם באותה עיר עצמה יש הרבה מנינים, צריך שיכוון בדעתו להצטרף למנין מסוים, ורק אז זה יחשב שמתפלל בשעה שהציבור מתפללים, וכעין זה כתב הגר"ש קניבסקי (קובץ הלכות ימים נוראים פי"ד הע' א).

ולענין מי שאם יחבה עד הזמן שהציבור מתפללים יתבטל מלימודו וכפי שכתב השו"ע לעיל (סי' פט ס"ו) שהמתפלל ביחידות אסור לו ללמוד קודם התפילה שמא ימשך בלימודו ויעבור זמן קריאת שמע ותפילה, ראה במשנה"ב שם (סי' לג וסי' צ ס"ק לא).

מילואים הלכות ראש השנה סימן תקפו תקפו

המשך מעמוד קודם

שברים לחדו ותרועה לחדו.
(8) ובטעם הדבר ששונה דין זה ממי שהפסיק בדיבור בין הנחת תפילין של יד לתפילין על ראש שכתב השו"ע לעיל (סי' כה סיט) שצריך לחזור ולברך, כתב במשני"ב לקמן (סי' תקצב שם) שתפילין של יד ותפילין של ראש הן שתי מצוות נפרדות, ולפיכך אם הפסיק ביניהן הברכה שבירך על השל יד לא הלה על של ראש, מה שאין כן התקיעות כולן מצדה אחת הן, ואם הפסיק ביניהן הרי זה דומה למי שבירך ברכת המוציא וטעם מעט ודיבר, שאין צריך לחזור ולברך לפני שממשיך לאכול.

תקיעות דמיושב, אף שלא היו בהוגות בזמן התקנה אלא נתקנו רק בזמן האמוראים [ראה רמב"ן בדרשה לראש השנה ד"ה אבל עכשיו]. הריהו בכלל התקנה שלא לתקוע קודם זמן זה.

[משני"ב ס"ק ו]

ואפילו הסיח פ"עוהו וְהַפְסִיק בְּדַבְרֵי? בִּינְיָמִין⁸.

(7) אכן, אם הפסיק בדיבור בין השברים לתרועה כתשרית, כתב לקמן (סי' תקצב ס"ק יג) שלא יצא [אכן כתב שלא יחזור ויברך]. ובטעם הדבר כתב בשע"צ שם (ס"ק יח), שכיון שצריך לעשות את השברים תרועה כאחת, אם הפסיק ביניהם אין זה שברים תרועה, אלא

הלכות ראש השנה סימן תקצ

המשך מעמוד 128

התקיעות, והוסיף (שם אות ח), שכשמעירים את אורך התקיעה ביחס לתרועה יש לכלול אף את ההפסקים שבתרועה בין קול לקול [ובספר תורת המועדים (עמ' רצה) כתב שאצל הרבה מבעלי התקועים שיעור ט' טרומיטין הוא 1.5-1.33 שניות, ואצל בעל תוקע מיומן יכול להיות גם פחות משניה, והג"ר רפאל שמואלביץ (בהוראות וכללי התקיעות שכתב בישיבת מיר) שיעור על פי בדיקת מחשב, ששיעור ט' טרומיטין הוא 1.2-1 שניות, וי"ח טרומיטין הוא 2.5 שניות, וי"ט טרומיטין הוא 0.36 שניות, וכתב שלפיכך בשברים המהוגים יש לעשות בין 0.37-0.39 שניות, ובשבר לדעת רש"י שהוא ב' טרומיטין שיעורו הוא 0.25 שניות].

[משני"ב ס"ק ז]

התקיעה של תש"ת פְּשֵׁעוֹר י"ב כחות?⁹.

(7) אמנם, בביה"ד להלן (ד"ה ומי) מבואר שלדעה הראשונה בשו"ע התקיעה של תשרית היא בשיעור ט' כחות, שהרי לדעה זו שיעור כל שבר הוא שני כחות, כמבואר בשע"צ להלן (ס"ק ח), ונמצא שיש לעשות את השברים בשיעור ששה כחות [ואף בתקיעה של תשרית די בשיעור ר' כחות מדינא, כמבואר בביה"ד שם], ושיעור תרועה הוא שלשה כחות.

[שע"צ ס"ק ד]

שְׁהָרִי מְקַנְנֵנו לְסִפְרֵי בְּשָׁבָרִים כָּל שָׁבָר יוֹמֵר מְשַׁלֵּשָׁה כחות?⁸.

(8) דבריו אלו אינם כדעת הראשונה בשו"ע, שהרי לדעה זו אין להאריך בשבר בשיעור שלש טרומיטין, ומה שכתב במשני"ב שדבריו הם לפי דעה זו, היינו לפי שיטת הרמ"א בדעה הראשונה.

שיתקע עבוד וכול לתקוע בו בעצמו, כתב לעיל (סי' תקפו ס"ק כב) שאינו ראוי לתקוע יותר מעשרה קולות שהם מעיקר הדין, דהיינו תשרית תשרית ותשרית. וכן לענין מי שלא נודמן לו שופר עד לאחר שקיבל שבת כסוף היום השנה, כתב לקמן (סי' תר ס"ק ז) שלא יתקע אלא תשרית תשרית ותשרית, אכן, כתב הכף החיים (סי' תקפו ס"ק מ וסי' תר ס"ק יג) שכונת המשני"ב בשני מקומות אלו היא שיתקע תשרית תשרית ותשרית שלש פעמים. והשונה הלכות (סי' תקפו סיט) כתב ליישב, שאולי צריך לומר במשני"ב שם שלשים קולות, במקום עשרה קולות, וצ"ע [ובמהדורת תורת המועדים ציין השונה הלכות שם לכף החיים], וראה בפמ"ג (משני"ב ס"ק א).

ומי שאין באפשרותו לתקוע יותר מעשרה קולות, כגון שתוקע בבית חולים, ואין לו זמן לתקוע בכל חדר שלשים קולות, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני ראש השנה עמ' טז) שיכול לסמוך על דברי המשני"ב בשני המקומות הנ"ל ולתקוע רק עשרה קולות, ואפשר אף לברך על זה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פס"ז אות כט) שאם ידע שלא יהיה לו בה לתקוע שלשים קולות בכל מקום, עדיף שיתקע רק עשרה קולות בכל מקום, מאשר שיתקע בתחילה שלשים קולות ובהלך מהמקומות כבר לא יוכל לתקוע [אך לא מוכר שם האם מברכים על זה או לא], וראה מה שכתבנו בביה"ד לקמן (סי' תקצב סיב ד"ה ואם).

[משני"ב ס"ק ז]

הַרְפוּקָה הוּא קְשֵׁעוֹר תְּשִׁיעָה כחות?⁶.

(6) ואופן החישוב של שיעור הכחות, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני ראש השנה פ"ד עמ' טז) שמשערים לפי ארם בינוני היורע את מלאכת

הלכות ראש השנה סימן תקצא תקצא

המשך מעמוד 127

שיתקע בה כיון שמנהג זה נשנה בראשונים, ולרגילים בכך אם לא ינהגו כן יהיה חסר להם המצוה וההרגשה וההתעוררות בעת התפילה, ואילו לאלה שלא הורגלו בכך אין בזה אלא תוספת.

ולנהגים לתקוע בתפילת הלחש ויש שעומדים אז כאמצע הברכה, האם נותר להם להפסיק לשמוע את התקיעות, כתב בשו"ע אגרות משה (א"ח סי' קעג) שמוותר, אפילו לדעת ר"ת ורי" (הובא בתוס' ברכות כא, ב ד"ה ער) ששמיעת קרושה באמצע תפילת לחש מהוה הפסק, שאף לאותן דעות אין השמיעה נחשבת הפסק אלא בקרושה, משום שירצא מחמת שהוא שומע כעונה, אבל בתקיעות שהשמיעה לבד היא המצוה ואינו יוצא מחמת שהוא כותקע בעצמו, גם לשיטתם

בסוד ה' שתוקעים בלחש. וכן כתב בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תמה). הוסיף שבבית הכנסת שבו קבע את תפילתו נהגו מקודם לתקוע בלחש, והוא ביטל את המנהג, ובמקום אחר (שם סי' תמו) כתב שמה שבעל התניא היה תוקע בלחש אף שבשו"ע שלו הביא את דברי המג"א שאין לנהוג כן לבתחילה, הוא מפני שכך נהג הבעל שם טוב ותלמידיו שהיו מכוונים בתפילתם לפי כוונת האר"י ז"ל, ולכן רצו גם להתפלל בנוסח האר"י ז"ל, אבל פסק השו"ע והמג"א הוא לרובא דרובא שאין להם שייכות בכוונת האר"י ז"ל.

ובמנין שמתפללים בו כאלה הרגילים לתקוע בחפילת הלחש וכאלה שלא, כתב הגר"א מלצר (מכתב, ספר דרך עץ החיים עמ' 550) שראוי

מילואים הלכות ראש השנה סימן תקצא תקצב המשך מעמוד קודם

ואף לענין ציבור שהתפללו בלחש ואין להם אפשרות משום איו סיבה להוריד שליח ציבור לחזרת השי"ץ, כתב החזו"א (שם סי' א) שצריכים לתקוע את התקיעות מעומד אף בלא חזרת השי"ץ, שהעיקר כדעת הבי"ח שאף על ידי תפילת הלחש נקראים ציבור לענין שחלה עליהם תקנת חכמים של תקיעות דמעומד, והוסף, שאילו היו יודעים מראש שלא יהיה להם שי"ץ היו צריכים לתקוע על סדר התפילה בלחש, וכדעת הערוך המובאת לעיל (סי' א), מאידך, לדעת הנרי"ח סולאוויצ'ק, כתב בספר מועדים חמנים (ח"א סי' ח) שבמקרה כזה אינם חייבים בתקיעות שעל סדר הברכות, שהרי אין להם חזרת השי"ץ.

5) ומכיון שזו חובה רק בציבור, כתב החזו"א (שם סי' ד) וכן דעת הנרי"ח סולאוויצ'ק (מועדים חמנים שם) שיהיה שלא יבוא להתפלל בציבור ולא ישמע את התקיעות דמעומד, לא יחשב עבריין בכך שבטל מצות תקיעות מדרבנן, משום שמעולם לא נתחייב היחיד בתקיעות אלו, אלא כל חטאו יהיה שהוא פורש מן הציבור המקיימים את תקנת חכמים לתקוע מעומד.

ובביאור תקנת החכמים לתקוע על סדר הברכות, כתב החזו"א (שם) שלכאורה גרר התקנה אינו חיוב תקיעות נספ מדרבנן, אלא גדרה הוא שתפילת המוסף של ראש השנה צריכה להיות עם תקיעות על סדר הברכות, ואם כן אין חובה בראש השנה לשמוע את חזרת השי"ץ ואת התקיעות שעל הסדר יותר מבתפילות כל השנה. אך הוסיף, שלדעת הפוסקים (בשו"ע להלן סי' ג, ראה ט"ז סי' ב) שאין להפסיק בדיבור בין התקיעות דמושב לתקיעות דמעומד משום הפסד הברכה, מוכח שגדר התקנה הוא לחוש חיוב תקיעות נספ, ולכן יש ענין שברכת המצה של התקיעות תעלה גם על תקיעות אלו, ואם כן ודאי שיש ענין מיוחד לשמוע את חזרת השי"ץ ואת התקיעות במוסף של ראש השנה כדי לקיים את חובת התקיעות הנוספת. אמנם גם לדעת אלו, מי שלא בא כלל לבית הכנסת לא ביטל חובה זו, כיון שחכמים הטילו אותה רק על הציבור.

אכן, בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' שצא) כתב שמי שהתפלל מוסף עם הציבור והוצרך לצאת באמצע החזרה ולא שמע תקיעות דמעומד, חייב מעיקר הדין להשלים את ההחסיר, כיון שיש דעת כפוסקים שאף על פי שמדין תורה יוצאים ידי חובה בתקיעות דמושב, מי"מ לאחר שתקנו חכמים לתקוע גם מעומד, שוב כוונתנו לקיים את מצות התקיעות מהתורה דוקא בתקיעות אלו מפני מעלתן שנעשות על הסדר [ראה משנ"ב לעיל (סי' ג וסי' תקפ"ב סי' ב ויד) ומה שכתבנו שם], על כן עליו להשלים את שחיסר ביציאתו. וראה בהע' הקדמת דעת החזו"א לגבי ציבור שמשום איו סיבה לא שמעו חזרת השי"ץ, ודעת הנרי"ח קמנצקי (קובץ הלכות ימים נוראים פ"ב סי' ט) שאף שמעיקר הדין אין צריך להשלים את מה שהחסיר, מי"מ ראוי לו להרד לשומע אחר התפילה, כיון שהוא חלק מהציבור שעליהם חלה תקנת חכמים לתקוע מאה קולות.

[משנ"ב סי' ק ז]

דמילואים מפי השליח צבור (6) וכו', עליו בשעת תפילתו.

6) מבואר מדבריו שליח ציבור חובה לשמוע יותר משלושים קולות, ולכן מי שכבר שמע מהשי"ץ תקיעות דמושב שוב אין צורך לתקוע לו, וכן כתב השו"ע הרב (סי' ז) שליח ציבור תוקעים רק את התקיעות שחיובו מן התורה, דהיינו שלש פעמים תשרית שלש פעמים תרית ושלש פעמים תשית.

7) ואם משום כך צריך לתקוע לו קודם שלש שעות, ראה מה שכתב לעיל (סי' תקפ"ט סי' יא) לענין החוקק לנשיב, שלא יתקע להן בשלש השעות הראשונות, משום שאז מפקד דינא ואין כדאי לתקוע ביחידות [וכמו שכתוב בשו"ע לעיל (סי' תקצא סי' ח), ראה משנ"ב שם (סי' יד)

אין זה הפסק [אכן השו"ע לעיל (סי' ק"ז) כתב שאף שמינת קדיש וקדושה אינה מהווה הפסק, וכשיטת רש"י (תו"ס ברכות שם) החולק על ר"ת דר"י, וראה מה שהבאנו להלן (סי' ו) שהאבני נור העיד שהארמ"ר מקצק והארמ"ר מטר אחזו בתפילת הלחש כשהציבור תקע בחזרת השי"ץ].

2) במי"מ דברים אלו שמקורם בדברי המג"א (ראה שו"ע סי' א) שאין לנהוג כן לכתחילה, כתב הגר"א מלצר (ספר דרך עץ החיים עמ' 550, במכתב לבנו) שאין כוונתו שזו המנהג של דיעבד ולכתחילה אין לנהוג כן, אלא כוונתו שבמקומות שאין להם מנהג ידוע לא ינהגו כן, אבל במקום שזהו מנהגם יכולים לנהוג כן לכתחילה. והביא שכן כתב במפורש השו"ע הרב (סי' א).

[משנ"ב סי' ק ז]

כדי להשלים עד מ"א קולות (6).

8) וכדי שאכן יהיו מאה קולות, כתב השליח [הובאו דבריו לקמן (סי' תקצו) סי' ב] שיש לתקוע גם אחרי עלינו לשבח שלושים קולות, ובצורך השלושים קולות של תקיעות המיושב והשלושים קולות של תקיעות המעומד ועשרה הקולות שלאחר יאנעים זמירותי יהיו בסך הכל מאה קולות.

[משנ"ב סי' ק ו]

שלא מקנו לתקוע על הסדר (4) אלא בצבור (6).

4) ואם שמינת חזרת השי"ץ מעכבת בקיום מצוה זו, דעת הגר"י סולאוויצ'ק (חידושי הגר"ח [טעמל] אות מה) שכיון שתקנת חכמים היתה לתקוע על הסדר, וכל שלא שמע את חזרת השי"ץ אין התקיעות נחשבות כלפיו על הסדר, לכן מי שבא לבית הכנסת באמצע חזרת השי"ץ ודאי שאינו יכול לקיים את מצות חכמים לשמוע תקיעות על סדר הברכות. והוסיף, שגם אם לא שמע רק אחת מהברכות מהשי"ץ, כיון שאינו יכול לצאת ידי חובה בתפילה זו, שוב אין התקיעות נחשבות אצלו על הסדר. וסיים, שלכן יש להיזהר כשהשי"ץ מושך בניגון בסוף הברכה, שהציבור לא יענו אמן עד שסיים את התיבה, כיון שחייבים לשמוע את כל הברכה [אלא שמי"מ אם אכן אירע כך אין זה נחשב שביטלו את המצוה, כיון שמי שלא שמע את הברכה לגמרי אינו חלק מהציבור ולא חלה עליו כלל תקנת התקיעות על הסדר. ראה על כך גם בהע' הבאה]. והגר"צ פראנק (מקראי קודש דינים הנוראים סי' כב) הסתפק האם כדי להיחשב כחלק מהציבור צריך לשמוע את כל חזרת השי"ץ, או שמספיק לשמוע את ברכות מלכות וזכרות ושפחות.

מאידך, החזו"א צידד (ארי"ח סי' קלו סי' ד) שאף שפשוט שתקנת התקיעות היא על הציבור ויחיד שיתקע לא יקיים את מצות חכמים לתקוע על הסדר, מי"מ כששומע תקיעות של ציבור יתכן שנחשב גם כן כחלק מהציבור, כיון שתפילת השי"ץ עצמה מתיחסת אף אליו והוא שלוחו בכך, ולכן גם כלפיו התקיעות נחשבות על הסדר. וכן יש ללמוד ממה שכתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' יד) שמי שמתפלל תפילה לחש כשהציבור הגיעו לתקיעות בחזרת השי"ץ, יכול להפסיק באמצע תפילתו ולצאת ידי חובה בשמינת התקיעות ואף על פי שהוא לא שמע את חזרת השי"ץ שהרי עסקו הוא בתפילת הלחש. וכן דעת הגר"ש ארי"ח (הליכות שלמה ראש השנה פ"ב ארחות הלכה ה"ג 64) שאין לחוש לדברי הנרי"ח, כיון שלא נזכרה חומרה זו בפוסקים.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מוח) כתב, שמהמובא בשו"ת אבני נור (ארי"ח סי' תנה) שהארמ"ר מקצק והארמ"ר מגור לא חששו למהר תפילתם כדי לאחוז עם הציבור בשעת התקיעות בחזרת השי"ץ, יש ללמוד שגדולים אלו לא הקפידו לשמוע את חזרת השי"ץ, ומכאן שיוצאים ידי חובת התקיעות דמעומד גם בלא שמינת חזרת השי"ץ.

מילואים הלכות ראש השנה סימן תקצא תקצב

המשך מעמוד קודם

שדחיד לא יתפלל מוסף עד אחר שלש שעות היום, כיון שבשעות אלו הקביה זן את עולמו, ושמא יעינו בדינו בידור ומי יצוק, וראה שכתבנו שם שמושמע מהמגיא (סיק ט), שעד שלש שעות הקביה זן על פי מידת הדין, ולאחר שלש שעות הקביה זן לפנים משורת הדין.

הלכות ראש השנה סימן תקצב תקצג

המשך מעמוד 134

דמיושב היו צריכות להיות בבוקר משום זריזים מקדימם, ודחו אתן עד אחרי קריאת התורה כדי שתתוסף זכות של שחרית וקריאת התורה, וכדי להורות ולהודיע זאת ראוי שמקום התקיעה יהיה על הבימה, אבל תקיעות דמעמד עיקר מקומן על סדר הברכות של מלכויות וזכרונות ושופרות שבתפילת מוסף, ולכן אין צורך לצרפן למקום קריאת התורה, והוסיף שבאור זה נרמז בדברי הערוך השלחן שכתב (סי' תקפה ס"ד) שנהגו לתקוע על הבימה כיון שנתקנו אחרי קריאת התורה.

סימן תקצג

אם הפרכות והתקיעות מעכבות זו את זו

[ביה"ל ד"ה מעכבות]

לא יאמר אף אחת מסין⁽¹⁾ וכו', אצל הפרכה עצמה יאמר⁽²⁾.

(1) אך מימ חבירו יכול להתפלל לידו מעט בקול רם והוא יחזור אחריו מילה במילה, וכמו שכתב בשערי צדק לקמן (סי' תקצד ס"ק א) שדאי שיתא בכך ידי חובתו. וראה מה שכתבנו במשניב שם (סי' ב).

(2) ואף בלא טעם זה, העיר הגרי"ש אלישיב (הערות ראש השנה לה, ב) שהרי בכל יום טוב יש חיוב של תפילת מוסף בשבע ברכות, אם כן גם ביום טוב של ראש השנה אף אם אינו יכול לקיים את החיוב המסויים ליום זה של מלכויות וזכרונות ושופרות, מדוע על כל פנים לא יהיה חייב להתפלל שבע ברכות כבכל יום טוב. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקצא ס"ק ח). [והמטה אפרים (סי'א) אכן כתב, שמי שלא יודע את כל שלש הברכות, מימ צריך להתפלל תפילת מוסף דהיינו להזכיר את פסוקי המוספין בתפילתו, ומקום הזכרתם הוא בברכת קדושת היום כבכל מוספי יום טוב].

[משניב ס"ק טו]

דקמתחיל קמץנה אקרים לו גמור⁽¹⁵⁾.

אכן, במקומות שנהגו לחלק ולתת את התקיעות דמיושב לאחד ותקיעות דמעמד לאחר או לחלק גם את הסדרים מלכויות לאחד וזכרונות לאחר, כתב לעיל (סי' תקפה ס"ק יז) שיעשו כמנהגם כי ישראל קדושים הם ומחבבים את המצוות, וטעם נוסף כתב האלף המגן (על המטה אפרים, סי' יב), שיש בזה גם משום 'ברוב עם הדרת מלך', וכמו שלענין קרבן החמיד מבארת הנ"י (יומא כ, א) שהרבה כהנים יתעסקו בהעלאתו למזבח משום 'ברוב עם הדרת מלך'.

[משניב ס"ק טז]

ואינו צריך לעמוד על הפינה⁽¹⁶⁾.

(16) משמעות דבריו לכאורה שדוקא אם יש בעל תוקע אחר אין צריך לתקוע על הבימה בתפילת מוסף, אכן, הור"י משה לעיל (סי' תקפה אות א, שהוא מקור דבריו, ראה שערי צדק ס"ק כב) כתב בסתם שלא צריך לתקוע את התקיעות שעל סדר הברכות על הבימה וולא חילק בין אם התחלף הבעל תוקע או לא, וכן כתב המטה אפרים (סי'ט) שנהגים שבתקיעות שעל סדר הברכות המקרא התוקע עומדים במקומם, אך הוסיף, שבקצת מקומות שהימים שגם תקיעות אלו תוקעים על הבימה כדי שיהיו נשמעות היטב לכולם, ואז התוקע עולה על הבימה קודם שמתחילים מוסף, ועומד שם עד סוף התפילה והמקרא יכול לעמוד במקומו.

[ולעיל (סי' תקפה ס"ק ג) כתב שתוקעין במקום קריאת התורה כדי שזכות התורה תגן, ולכאורה זה שייך גם במוסף, אכן, ביאר הגרי"ש קמנצקי (קובץ הלכות ימים נוראים פט"ו הע' ז) שההבדל בין התקיעות דמיושב שצריכות להיות על הבימה, לבין התקיעות דמעמד, שתקיעות

הלכות ראש השנה סימן תקצג תקצד תקצה

המשך מעמוד סח

(2) ולדעת הרמ"א שחילק טובר שיכול להוציא ידי חובה את חבירו שאינו יכול להתפלל, כתב הגרי"י זילברשטיין (ספר ויכוחין שיח תפילה עמ' תרל"ד הע' 47) בשם הגרי"ש אלישיב שיותר לו להתפלל במיוחד [אף שכבר התפלל יצא ידי חובתו] עבור חולה כדי להוציאנו ידי חובה תפילה מודין ערבות [ומה שכתב המשניב לעיל (סי' קכד ס"ק א) שרק שי"ץ יכול להוציא בתפילה, היינו לשיטת השריע כאן]. הוסיף בשמו, שמי"מ בן אשכנז שרצה להוציא את חבירו בן ספרד, אינו יכול להתפלל עבורו במיוחד כדי להוציא, שהרי אם יתחוק הבן ספרד יהיה לו כח הדי הצורך להתפלל בעצמו לשיטתו שנהגו בהשריע שלא יצא ידי חובה, ונמצא שכן אשכנז שהתפלל עבורו התפלל תפילה מיותרת, אכן, בספר פניני תפילה (עמ' לב) הביא בשם הגרי"ש אלישיב שאף לדעת הרמ"א יכול להוציא את חבירו רק אם עדיין לא התפלל [ולפי זה הוסיף שם (הע' כז), שדברי המשניב בס"י קכד המובאים לעיל הם גם לשיטת הרמ"א ובמקרה שכבר התפלל].

שימצה בו יותר מבשלוח, כתב המטה אפרים (סי' תקפה ס"י) שאין בזה מעלה, כיון ששיקר המצוה היא בשמיעת התקיעה, וממילא אין חילוק אם שומע תקיעות של עצמו או של אחר, ובקצה המטה (שם) כתב, שלפי האחרונים הסותרים שאף ששיקר המצוה היא השמיעה מימ גם התקיעה היא חלק מהמצוה, מסתבר שגם בזה ימצוה בו יותר מבשלוח, וראוי שיתקע בעצמו ולא יצא על ידי חבירו, אמנם, בהנחת לבושי מרדכי כתב שדרכי המטה אפרים מכוונים גם לפי שיטת אלו, שאף לשיטתם עיקר המצוה היא השמיעה, והמצוה שבתקיעה אינה אלא לתכלית השמיעה והיא תפילה למצות השמיעה, וכיון שבעיקר המצוה לא שייך לומר ימצוה בו יותר מבשלוח, ממילא כך הדין גם לגבי החלק הטפל שבמצוה.

[משניב ס"ק נב]

גם לצורך עצמו בלחש⁽²⁾ וכו', ולא על-ידי שליח⁽³⁾ וכו', ונ"ז הוא שליח-צבורי⁽⁴⁾.

באר ה'הול'ה סו

הלכות ראש השנה סימן תקצא תקצב

ואינו אלא טועה: הגה (אומרים 'עלינו' המלך, והשליח צבור מוסיף 'אוהילה' ושאר פיוטים, כל מקום לפי מהגהו (טו): ח (יג) ללא התפלל (יד) ב'חיד מוסף בראש השנה עד אחר (ס) [כ] ג' שעות (טו) היום:

תקצב תפלת מוסף בקול רם וסדר התקיעות, וכו' ד' סעיפים:

א (א) מ'חזיר שליח צבור (ב) התפלה, (ב) ותקעין (ג) על סדר הפרכות, למלכות ב'תשרית פעם אחת ולזכרונות תש"ת ולשופרות תר"ת. י'ועקשו נוהגים לתקע למלכות תשרית שלש פעמים ולזכרונות תש"ת שלש פעמים ולשופרות תר"ת שלש פעמים: הגה ויש אומרים שתוקעים (ג) (ג) תשרית למלכות פעם אחת וכן לזכרונות וכן לשופרות (טו) בשם ר"ח וינהגים, (ד) וכן הפנהג במדינות אלה, ונהגו לומר כל פעם אחר שתקעו (ח) 'היום הרת עולם' ו'אראשת' (מהר"ל), ואפלו בשבת שאין תוקעין אומרים 'היום הרת עולם', אלא לא 'אראשת' (מנהגים): ב [*] 'חיד אינו מפסיק לתקע בפרכות (ו) ואפלו יש לו מי שיתקע לו. הגה (ז) אלא

שערי תשובה
אברהם רמב"ם ט"ו דקאמר חז"לנו הענין שנקרא א"א כו', ע"ש. ועין בהשוכת סו"ר"י כאסן סימן א' ובהפ"ת ד"ר י"א, ע"ש: [ה] קולטת קשת. עבר"ט. ועין במג"א האידנא שנהגו להחפיל בהשכמה כו', ואף שיש אומר פיוטים אין זה שעה שצבור מהפליין, ע"ש:
[*] חיד אינו מפסיק. והד"כ"ו ח"ב סימן טמו כתב דחיד מותר להפסיק בהרה, ובכ"ז מה שצ"ו, ובאמת ממה מה שלא הוציאו מדברי המור ושאר פוסקים דאינו מפסיק אף אם שפ"ע לה אחריו, ובכ"ז שז"ה ע"כ אין לו לתקע:

באר היטב
כתב רבן עקרי, 'למען יעקב', ע"ש. ועמ"א: (ה) ג' שעות. לפי שבשלישה שעות האלו תקפ"ה דין עולמו. ודקא חיד, אכל רבי'ס 'סן אל כביר לא ימאס', ודקא מוסף, פ"ח שאין מחשב להפליל אותה בזמן הזה, משא"כ תפלת יצר שזמנו אף אין לדחותה. וה"ה שלא לתקע ב'חיד, ועין מ"א שהאריך בזה. י"ל וצ"ח לפרש עלום שפ"ה, ולא יאמר צ"ח פרוש לעולם שפ"ה, כי יש פרוש לעולם שמו, שפ"ח, מ"א:
(ח) התפלה. כשצבור אומרים הוא אלקינו עין הפוסקים במחזור אשכנז ש"ל, והוא קבלה מ"א רוקס: (ג) על סדר. התוקע והשומעין צריכין לצמוד בתקיעות קצמדי: (א) תשרית. ובש"ל"ה: הדרן המבסר לתקע תשרית

משנה ברורה

(ג) תשרית למלכות פעם אחת וכו'. הנה פ"ח שתקעו וצ"ל לצאת מידי כל השפכות שיש להסתפק בהרועה, כמו שכתוב בסימן תקצ. (ד) הנה מהראוי גם כאן לתקע תשרית פעם אחת למלכות וכן לזכרונות וכן לשופרות כדי לצאת כל ספק, אלא לפי שאין מותרות על הצבור, אין נוהגין לתקע (ה) אלא תשרית לכל אחר, שהרי בדרה זה היא עושה כל השפכות של התרועה, ואין כאן חשש אלא שמא התרועה אינה אלא תרועה לבד או שברים לבד ונמצא הוא מפסיק בין תרועה לפשוטה שלשניה או שלשניה. אין אנו חוששין לזה פ"ח שפ"ה נצאנו ידי חובתנו מן התורה בהקיעות מ'שוב, שבתקיעות ההם נצאנו מכל השפכות, כמו שכתבתי בסימן תקצ: (ד) וכן נוהגין במדינות אלו. ובש"ל"ה כתב: הדרן המבסר לתקע תשרית פעם אחת למלכות וכן לזכרונות וכן לשופרות ו'אחר 'אנשים 'מירות' עוד תשרית תש"ת כפי להשלים עד מאה קולות^(ט). ומכל מקום במקום שנהגין כמנהגנו אין לשנות [כמ"ג]: (ה) 'היום הרת עולם'. דב'תשרי נקרא העולם. (ו) ואפלו למא דקמא לן כמא דאמר בניסן נבא העולם, על-כ"פנים בתשרי עלה במתשבה להבאות ולא נבא עד ניסן: ב (ו) ואפלו יש לו מי שיתקע לו. רוצה לומר, גם כן אינו מפסיק כדי לשמ"ח, שלא תקנו לתקע על הסדר אלא כצבור^(ט): (ז) אלא תוקעים לו וכו'. רוצה לומר, אם לא שמע התקיעות דב'שוב מפי השליח צבור^(ט), תוקעים בשבילו ק"ם שיתפלל מוסף (ז) כדי לערבב הששון שלא יקטרג עליו בשעת הפלוח^(ט), (ח) ואם אין לו מי שיתקע לו ק"ם תפלתו, וכן לשמ"ח אחר תפלתו:

שער הצינן

(יא) חז"ל: (יג) מנצ"ח: (יג) ומה שנהגין לומר פיוטים אין זה מקרי בשעה שהצבור מתפללין, וצריך לצמצם דוקא בעת התפלה, דהא אפלו אם הצבור מתפללין שחרית והוא מוסף גס"פ לא מקרי בשעה שהצבור מתפללין^(יג), וכל שכן פיוטים בעלמא [מ"א]. ועין עוד ב'מג"א אברהם ש'מנצ"ח עור, דאפלו בשאר ימות השנה טוב לנהר שלא להתפלל בקצין בשעה ראשונה על היום, שהוא זמן שאין הצבור מתפללין, ע"כ שם. ולעניות דעמי יש לעיין בזה למעשה, דהא איתא בש"ע: נדר לטב, אם יכול לעלות להתפלות ולקרות עד שלא תב"ח חממה יצלה ויתפסה ו'מנצ"ח, ובנדאי יסמך אחר כך אלא לתפלה. והרי הוא שם חז"ל: וגם בשלחך עיוף סימן נח, דאפלו אם לא נודען לו ק"ם הנין יש לו להתקדים לקרואה בפתחה כל מה שיוכל, ואפלו אם האמר דשם הפנהג בלא תפלה הנין כדי שיהיה לו אחר כך תפלה בצבור, ומכל מקום לא משתמיט אחד מן האחרונים שיאמר הלהכי קראי בלא תפלה משום דאז קשהא ביחיד המב"ש צ"כיו יצתה בדיע, וצריך צ"כיו^(יג): (ד) כגון אברהם בסימן תפסת סיפ"ה בשם מהר"ל: (ה) כגון אברהם ושי"א: (ג) אחרונים: (ג) פ"ח מוסף ושי"א: (ה) וטעם שני דעות הראשונים עין בבאור הגר"א: (ו) כגון אברהם: (ז) הגר"א ושי"א: (ח) ע"כ בבאור הגר"א דעת רש"י דלכתחלה צריך תמיד לעשות כן, ואפלו הפל"ו נראה דמורה לזה כשאין לו מי שיתקע מק"ם:

